

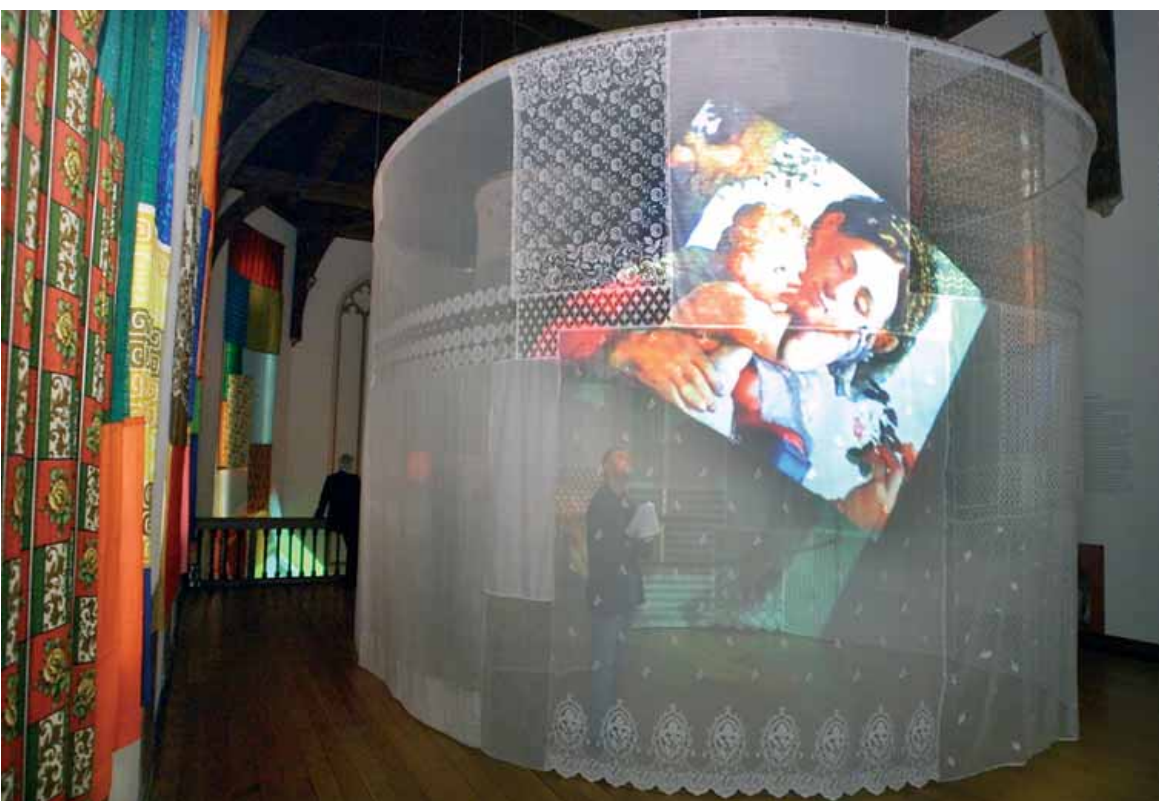
Expecting

Pipilotti Rist (1962)

Centraal
Museum
Utrecht

2001. Video-installatie, bestaande uit 3 projecties, 3 videoplayers, geluidssysteem met 6 boxen, bewegend licht, computersturing, gordijnen, muziek
Merken: op kopie van het certificaat, met inkt: *Expecting (Installation in and for the Centraal Museum, Utrecht) // Bovenkapel: When I run I use my feet, Benedenkapel: One Jesus in Nature, One at the Doctor, One in the Hotel*

Herkomst: gemaakt voor de Agnietenkapel van het Centraal Museum, ter gelegenheid van de solotentoonstelling '54' van Pipilotti Rist die plaatsvond van 16 augustus t/m 18 november 2001

Bovenkapel

De Agnietenkapel van het Centraal Museum is een bijzondere plek met een historisch karakter. In de 15de en 16de eeuw woonden de nonnen van het Agnietenklooster dagelijks de mis bij in de bovenkapel, een videachtige ruimte met een houten vloer, terwijl het volk in de benedenkapel kon plaatsnemen. Sinds het Centraal Museum in 1921 de deuren opende aan de Agnietenstraat,

heeft deze religieuze ruimte voortdurend metamorfoses ondergaan. Befaamd is bijvoorbeeld de installatie die de Chinese kunstenaar Chen Zen in 1993 maakte op deze plek, waarbij hij tussen de pilaren van de benedenkapel een tweede kapelvormige ruimte opbouwde door schilderijen uit de verzameling van het Centraal Museum dakpansgewijs ruggelings aan elkaar te schakelen.¹

Toen de Zwitserse kunstenaar Pipilotti Rist werd uitgenodigd voor een solopresentatie in het Centraal Museum, kon het niet anders of ze werd geconfronteerd met de dynamiek en de geschiedenis van het labyrintische gebouwcomplex en de diversiteit aan collecties die zich daarin bevinden. Ze verstrooide de negen onderdelen van haar tentoonstelling over verschillende plekken en ruimten, waarbij ze ook gebruik maakte van de aanwezige collectie. Voor Rist, die meer gewend is in de witte kubussen van vooraanstaande internationale instituten te werken, was dit een even bijzondere als verfrissende werkwijze. Met de inzet van de collectie, het gebouw en haar eigen oeuvre en ideeëngoed kreeg elke ruimte een andere identiteit: van een video-installatie rond het slaapkamerameublement van de Utrechtse architect Sybold van Ravesteijn tot een installatie getiteld *Cinquante/Fifty* in de ruimte boven de middeleeuwse, gotische vloer.² Het museum ging van de weeromstuit de geest van Rist ademen, de vertrekken vulden zich met het ijle, dromerige geluid van haar zelfgeschreven muziek, en op onverwachte plekken doken fragmenten van haar tentoonstelling op.

LICHAAM, LEVEN EN RELIGIE

In opdracht van het Centraal Museum maakte Rist één nieuw werk. Ze was volkomen vrij in het kiezen van de plek en het formuleren van de inhoud, en viel als een blok voor de ruimtelijkheid van de oude Agnietenkapel. Hier realiseerde ze de omvangrijke video-installatie *Expecting*, waarin het aardse en het hemelse worden gepresenteerd als van oorsprong gescheiden, doch in elkaar overvloeiende werelden. Door de ruimte van de kapel te verduisteren met een patchwork van diepgekleurde gordijnen, creëerde ze een bijna huiselijke intimiteit, die volstrekt in tegenspraak is met de sacrale architectuur van de ruimte. Het zicht op de buitenwereld wordt er letterlijk door ontnomen, en de blik van de beschouwer raakt naar binnen gekeerd. In het inwendige van de ruimte, ongeveer in het midden

van de bovenkapel, hing Rist een patchwork van transparante kanten gordijnen op: een sluier in de vorm van een baarmoeder. Het publiek kan deze ruimte betreden. Rondom de luchtige oervorm zweven twee videoprojecties in *slow motion*, waarop beelden te zien zijn van Rist zelf, die haar gezicht, soms zwaar opgemaakt met felrode lippenstift, langs de cameraleas schuurt, afgewisseld met beelden van kokette dames in felgekleurde rokken en schoenen die stevig door een straat benen, van onderaf gefilmd. Deze geënceneerde beelden zijn opgenomen in Zürich, de woonplaats en uitvalsbasis van Rist. Daarnaast zijn beelden te zien van vlammen op een gasfornuis, waarboven afbeeldingen worden gehouden van kunstwerken uit de verzameling van het Centraal Museum. In een trage, haast rituele verbranding sneuvelen onder meer de tekening *Hel en twijfel* van Jan Toorop (1891) en de schilderijen *Appelschimmel* van Roelant Saverij (ca. 1625) en *Madonna met wilde rozen* van Jan van Scorel (ca. 1530).

Zowel de cirkelende camerabewegingen waarmee deze scènes zijn gefilmd als de ronddraaiende bewegingen van de videoprojecties maken dat de installatie als een langzame, voortdurende golf door de ruimte beweegt. Dat effect wordt nog eens versterkt door rode, oranje en blauwe lichtvlekken, die even traag door de ruimte cirkelen. Deze spots refereren aan een discotheek, een associatie die verder wordt gevoed door een fragment van een dansvloer die als een ruit in de ruimte is gelegd.

De installatie biedt verschillende interpretatiemogelijkheden, waar Rist zich niet expliciet over heeft uitgesproken. De bovenkapel staat in het teken van het leven en de hogere machten die daarin een rol kunnen spelen. De vrouw heeft daarin duidelijk een centrale plaats – in haar schuilt de oorsprong van het leven. Ongetwijfeld heeft de toenmalige zwangerschap van Rist, wier werk uiteindelijk sterk autobiografisch van karakter is, bijgedragen aan het totstandkomen van de installatie in deze vorm. De titel verwijst daar zelfs rechtstreeks naar: *Expecting*.

De installatie is zomer 2003 opnieuw te zien in de kapel van het Centraal Museum.

Benedenkapel

PATCHWORK IN SLOWMOTION

De sfeer en het karakter in de benedenkapel is verwant aan die in de bovenkapel, zij het dat Rist zich wat de ruimtelijke ingrepen betreft beperkt heeft tot één bewegende videoprojectie. Hierop zijn beelden te zien van naakte vrouwen in verschillende poses en situaties: *One Jesus in Nature*, *One at the Doctor*, *One in the Hotel* is de beschrijvende titel van dit deel van de installatie. De vrouwen nemen poses aan die variëren van ogenschijnlijk levenloos liggen in een weiland, met zijwaarts gestrekte armen staan als referentie aan de kruisiging, tot knielen waarbij de armen en het gezicht in een extatisch gebaar naar boven worden gericht. De beelden zijn opgenomen in de buitenlucht, in een kantoor, in een ziekenhuis en op een hotelkamer. Deze prozaïsche locaties verwijzen naar aardse beslommeringen, terwijl de poses van de vrouwen nadrukkelijk een religieuze symboliek oproepen.

Zo maakt Rist van deze installatie een 'patchwork' van uiteenlopende associaties rondom universele thema's als religie, vrouwelijkheid en de oorsprong van het leven. Het levert een reeks welhaast surreële beelden op, die van het bekijken van de installatie een totaalervaring maken. Het is duidelijk dat Rist zich daarbij in sterke mate heeft laten inspireren door haar persoonlijke leven (de zwangerschap) en door het specifieke karakter van de ruimte (de kapel). Natuurlijk speelt ook de muziek, die door haarzelf werd gecomponeerd en uitgevoerd in samenwerking met Anders Guggisberg en Roli Widmer, een essentiële rol in de totale ervaring van de installatie. Het is een efemeer geluid, wiegend en dromerig, met melodische lijnen in een hoge fluittoon en soms een ritmische basis. De muziek sluit perfect aan bij de vloeiende, deinende, surreële beeldtaal. Ook in dit opzicht is het resultaat van deze installatie opnieuw onmiskenbaar vrouwelijk: 'met verwondering wordt de wereld als één groot en grenzeloos lichaam afgetaast en bekeken, de blik is erotiserend.'³ Vrouwelijkheid lijkt, naast de technische en inhoudelijke fascinatie voor

de videoprojectie en het beeldscherm als medium, de belangrijkste inhoudelijke pijler van het werk van Rist te zijn.

COLLECTIE NEDERLAND

Pipilotti Rist won in 1997 op de Biënnale van Venetië de prijs voor het aanstormende talent, waarna zij een gestage opmars begon in de internationale kunstwereld. De Utrechtse tentoonstelling '54' – een verwijzing naar haar lievelingsgetal – was in 2001 haar eerste museale solotentoonstelling in Nederland.⁴ Hoewel de eerste grote presentatie van haar werk in Nederland tijdens de tentoonstelling *Wild Walls* in het Stedelijk Museum Amsterdam in 1995 bij velen insloeg als een bom, werd door Nederlandse musea nauwelijks werk van haar aangekocht. Uitzonderingen vormen De Vleeshal in Middelburg (*Grossmut gebatte mich*, 1996) en Het Domein in Sittard (*Liquid Crystal Vase*, 1995). De installatie *Cinquante/Fifty* uit 1999 is als bruikleen van een particulier in de collectie van Centraal Museum opgenomen. Mede dankzij steun van de Vereniging Rembrandt is er nu met de installatie *Expecting* een nieuw werk toegevoegd, dat karakteristiek is voor het oeuvre van Rist en daarnaast heel specifiek is toegesneden op de inhoud, de ruimte en de collectie van het Utrechtse museum. Vanwege de verbondenheid met de typische architectuur van de kapel is het ondenkbaar dat de installatie op een andere plek te zien zou zijn. Zoals veel van de hedendaagse kunstenaars van wie het museum in de afgelopen jaren werk heeft tentoongesteld en verzameld, weet ook Rist met haar oeuvre een geheel eigen, zowel persoonlijk als kosmisch universum te creëren, waarin een idealistische visie op de werkelijkheid wordt geboden. Het verwijt van naïviteit ligt daarbij natuurlijk op de loer. Gelukkig weet Rist dat met de kracht van haar poëtische, sensuele en vervreemdende beeldtaal te overstijgen. ♦

Meta Knol

Noten

1. Chen Zen, *Het licht van de belijdenis/opstanding*, installatie gemaakt voor het Centraal Museum, 1993.
2. De installatie *Cinquante/Fifty* is in 2001 opgenomen in de H&F collectie en vervolgens in bruikleen afgestaan aan het Centraal Museum. Het werk bestaat uit een vierdelige videoprojectie, en was voor het eerst te zien op de tentoonstelling *Over the Edges* in Gent, 1999.
3. Citaat uit het persbericht bij de tentoonstelling (tekst: Marja Bosma)
4. De introductie van het werk van Pipilotti Rist in Nederland vond plaats bij Galerie Akinci, 1993.